

mogelijkheden. Er zijn 6 verschillende objectieven beschikbaar, terwijl we tevens de beschikking hebben over een aantal verschillende oculairen. Verder is een ringverlichting aangeschaft voor dit binoculair en een adapter om door het binoculair foto's of video-opnamen te maken. Daarnaast is een zogenaamde Optikam aangeschaft; dit is een soort webcam, die in het binoculair kan worden aangebracht en via een USB-poort rechtstreeks op de computer kan worden aangesloten. We waren al in staat om op onze bijeenkomsten via videocamera en beamer vlinders op het scherm te projecteren, nu kan dat ook van kleinere details via het binoculair. En uiteraard zal het binoculair zijn nut bewijzen op onze determinatiedagen. We hebben het materiaal inmiddels binnen en kunnen het, als er tijd voor is, demonstreren op de voorjaarsbijeenkomst. Natuurlijk gaat onze dank uit naar de Vlinderstichting, die de aangeschafte apparatuur betaalt.

Symposium “Voorbij de stippenkaart” 1 maart 2003 Naturalis Leiden Siep Sinnema

Het EIS (European Invertebrate Survey) organiseerde op 1 maart j.l. in samenwerking met de Werkgroep Vlinder Faunistiek een symposium over het hoe en waarom van de faunistiek; op deze dag werd het traject van waarneming in het veld tot verspreidingskaart belicht door diverse sprekers. Waarom doe je aan (vlinder)faunistiek, wat kun je ermee bereiken? Zo'n vijftig geïnteresseerden waren naar Naturalis in Leiden gekomen voor de lezingen van acht sprekers, die elk een bepaald aspect van de faunistiek gingen belichten. Omdat we in Friesland al jaren bezig zijn met “stippenkaarten” (eerst de dagvlinderatlas, nu met plannen voor de nachtvlinders) leek het Jannie en Siep interessant om dit symposium bij te wonen. Dit artikeltje is niet een verslag van dit symposium, maar belicht een paar punten die op het symposium naar voren kwamen.

Waarom doen we aan faunistiek? Omdat we het leuk vinden het veld in te gaan, vlinders waar te nemen, vlinders op naam te brengen. Maar ook om de gegevens te verzamelen en te verwerken en omdat we op deze manier een overzicht krijgen van de verspreiding van de verschillende soorten en de trend in toe- of afname van soorten. Bij het verwerken van de gegevens doen zich echter problemen voor en daarover lieten diverse sprekers hun licht schijnen.

- Wanneer je in een kilometerhok, waarin een soort is gezien, alleen een stip zet, krijg je geen goed beeld van de verspreiding van een soort. Een voorbeeld: wanneer je per jaar kijkt naar de verspreiding van het Oranjepipje, dan is dat een redelijk vast gebied (zie Dagvlinders in Fryslan). Maar er zijn altijd wel enkele zwervers die buiten dit gebied worden waargenomen. Als je nu maar lang genoeg waarneemt, dan zul je steeds meer van die zwervers in het bestand krijgen, die elk voor een stip op de kaart zorgen. Na een aantal jaren zal het lijken alsof het verspreidingsgebied veel groter is dan de werkelijkheid. Hoe voorkom je dit? Door het aantal waarnemingen in een kilometerhok te vergelijken met het aantal “waarnemingsdagen” in dat blok; in de praktijk betekent dit dat je het aantal waarnemingen in een kilometerhok deelt door het aantal waarnemingsdagen in dat hok. Op die manier krijg je een relatief aantal waarnemingen per hok. Voor die zwervers zal dat dus een heel klein getal zijn, wat zou kunnen resulteren in een kleine stip op de kaart. In kilometerhokken binnen het verspreidingsgebied zal dit relatieve aantal veel hoger zijn en resulteren in een grotere stip op de kaart. Voor de wiskundigen onder ons: het is nog beter om de logaritme te nemen van het relatieve aantal, omdat de schaal, die de grootte van de stippen bepaalt, dan beperkter blijft.
In onze Dagvlinders van Fryslan hebben we ons overigens niet druk gemaakt om dit aspect, maar het zou bij een toekomstige atlas van nachtvinders wel van belang kunnen zijn.
- Uit een bestand kun je niet alleen de verspreiding van een soort aflezen (via stippenkaart), maar ook de trend in de toe- of afname van een soort. Hierbij doet zich het probleem voor, dat minder waarnemingen van een soort in een jaar nog niet hoeft te betekenen dat de soort ook inderdaad achteruit gaat. Het kan best zijn dat een slechte zomer de aantallen klein heeft gemaakt. Om eerlijk te vergelijken heeft het CBS bij het verwerken van de gegevens van de dagvlinders, die ze binnen krijgen van de Vlinderstichting, “standaardsoorten” ingevoerd. Dat zijn soorten, waarvan het aantal in de loop van de jaren redelijk constant is. Ze gebruiken hiervoor bijvoorbeeld het Bruine Zandoogetje. Is het aantal waarnemingen van een soort X in 2000 bijvoorbeeld even groot als in 1999, maar was het aantal Bruine Zandoogetjes in 2000 50% meer dan in 1999, dan is de conclusie dat onze soort X eigenlijk is achteruitgegaan. Kortom: om trends aan te geven moet je met standaardsoorten werken. Maar geef bij nachtvinders maar eens aan wat standaardsoorten zijn....
- Gebruik bij het verzamelen van de waarnemingen van alle medewerkers een code; die zou in Friesland kunnen heten de “BVF”-code, de Beoordelingscommissie Vlinders Friesland. Dat houdt in dat bijvoorbeeld moeilijk te onderscheiden soorten of zeldzame soorten een code 3 krijgen in het bestand. Als die code 3 bij een waargenomen soort staat, dan *moet*

er een bewijs (foto of opgezet exemplaar) voorhanden zijn, anders wordt de waarneming niet in het bestand opgenomen. Algemene soorten of gemakkelijk te determineren soorten krijgen in deze opzet een code 1, die aangeeft dat een bewijs niet nodig is. Op deze manier heb je er meer controle op dat er geen verkeerde determinaties van belangrijke soorten in het bestand worden opgenomen.

- Er worden in Nederland heel wat bestandsprogramma's gebruikt: Acces, Excel, Filemaker, Orde, etc. Op dit symposium werden er enkele gedemonstreerd en voor de gebruikers van Orde onder ons: er komt in 2004 een opvolger van Orde uit, namelijk Klasse. Het programma werd op het symposium door een van de auteurs gedemonstreerd en heeft als extra o.a. erg veel mogelijkheden met kaartjes, ondergronden van kaartjes, satellietfoto's etc. (zodanig wereldomvattend!).

Zo'n symposium zet je weer eens aan het denken: het maken van stippenkaarten op zich is erg leuk, evenals het doen van veldwaarnemingen daaraan voorafgaande. Maar als je eenmaal alle gegevens hebt ingevoerd, zijn er nog heel wat meer mogelijkheden dan alleen het produceren van eenvoudige stippenkaarten.

Inventarisatie nachtvlinders 2003

Gerrit Tuinstra

Net als voorgaande jaren willen we met een aantal mensen ook dit jaar weer een gebied speciaal de aandacht geven met betrekking tot het inventariseren van nachtvlinders. Kort gezegd willen we het gebied het komende vlinderseizoen meerdere keren bezoeken, verspreid over het gehele seizoen. Op deze manier proberen we een beeld te krijgen van de aanwezige nachtvlinderfauna.

Het wordt iets anders dan voorgaande jaren, waarin we in "echte" natuurgebieden geïnventariseerd hebben. Dit jaar willen we de aandacht geven aan een gebied met veel cultuur-natuur, namelijk het houtwallengebied ten oosten van en rond de dorpen Eastermar (Oostermeer) en It Heechsân (Hoogzand). De begrenzing van het gebied is ongeveer volgens de volgende "lijnen": aan de westkant de oevers van de Leijen, de Lits en het Bergumermeer; aan de noordkant het Prinses Margrietkanaal; aan de noordoostkant de nieuwe rondweg bij Drogeham; aan de oostkant de "Betonweg" (is Lange Wyk) bij Harkema; aan de zuidoostkant de Bildtweg – Achttienenweg – Seadwei. Deze laatste drie wegen vormen de overgang naar het wat nattere elzensingellandschap (vanaf de noordoostkant van de Leijen tot aan de "Betonweg").